

Силабус освітнього компоненту (ОК) «Теорія і методологія історії»

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
Спеціальність: 032 Історія та археологія
Освітня програма: Історія (мова навчання – українська)
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Рік навчання: 2024–2025
Семестр: 2

Структурний підрозділ	Кафедра історії України, історичний факультет
	<p>ПІБ: Філінюк Анатолій Григорович Посада: професор кафедри історії України Науковий ступінь: доктор історичних наук Вчене звання: професор E-mail: afilinyuk@ukr.net Робоче місце: навчальний корпус № 2 (вул. Татарська, 14), кафедра історії України. Профайл викладача: https://histua.kpnu.edu.ua/anatolii-hryhorovych-filiniuk/ https://scholar.google.com.ua/citations?user=aTEFJ0QAAAAJ&hl=uk&oi=ao https://uk.wikipedia.org/wiki/Філінюк_Анатолій_Григорович https://science.kpnu.edu.ua/naukovtsi/filiniuk-anatolij-hryhorovych/ http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0007422</p>
Лінк на освітній контент дисципліни	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=1026
Статус дисципліни	обов'язковий освітній компонент професійної підготовки
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / години	4,5 кредити ЄКТС / 135 год
Мова викладання	Українська
Форми навчання	Очна
Політика дисципліни	<p>Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем (незалежно від масштабів плагіату чи обману).</p> <p>Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають лекційні та семінарські заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.</p> <p>«Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка» URL: https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view. Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, виконав завдання самостійної роботи та модульної контрольної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів,</p>

	<p>виділених на цей вид роботи, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Пропущені заняття здобувач має відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Очікується, що здобувачі поступово відпрацьовуватимуть пропущені заняття й завершать цей процес своєчасно (до останнього аудиторного заняття з дисципліни). Відпрацювання лекційного заняття передбачає знання здобувачем теоретичних питань плану. Відпрацювання пропущеного практичного заняття передбачає опанування теоретичних питань плану заняття. Очікується, що здобувачі не будуть запізнюватися на заняття, а мобільні телефони під час занять використовуватимуть лише з освітньою метою. Під час організації занять з використанням технологій дистанційного навчання очікується, що здобувач працюватиме на заняттях (з використанням платформ для відеоконференцій) з увімкненою вебкамерою.</p> <p>Неформальна/інформальна освіта. У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Порядку визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)», зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі). URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view</p>
<p>Що будемо вивчати?</p>	<p>Базові поняття і категорії, теоретичні концепції та методологічний інструментарій історичного пізнання, основні механізми виявлення найбільш загальних ідей, уявлень, понять, на яких базується суспільно-історичне життя людей; шляхи й засоби раціоналізації та систематизації результатів людського досвіду в практичному, пізнавальному, ціннісному вимірах; механізми формування теоретично узагальненого образу світу через призму розвитку суспільства; спеціальне вчення про природу, закономірності, суть, специфіку та принципи і методи історичного пізнання; можливості дослідження та наукового пояснення найбільш загальних закономірностей і тенденцій розвитку суспільства, суспільних процесів на рівні великих соціальних груп; методи пізнання соціальних явищ, найбільш загальні підходи до їх вивчення; встановлення загальних зв'язків соціального буття.</p>
<p>Чому це треба вивчати?</p>	<p>Мета – завершення формування і розвитку в здобувачів цілісних уявлень про становлення та основні напрямки розвитку теоретичної та методологічної історичної думки, філософсько-історичних концепцій, теоретичних і методологічних новацій історичної науки, поняття теорії і методології історії та найважливіші онтологічні й гносеологічні проблеми історичного пізнання, теоретичні підходи, принципи і методи історичного дослідження та оволодіння і застосування теоретико-методологічного інструментарію наукового дослідження.</p>
<p>Яких результатів можна досягнути?</p>	<p>Очікувані результати навчання з дисципліни:</p> <p>ПРН 01 Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.</p> <p>ПРН 03 Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів.</p> <p>ПРН 05 Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.</p>

	ПРН 07 Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.
Як можна використати набуті знання та уміння?	Дисципліна сприяє формуванню у студентів таких компетентностей: Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК). СК 02 Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук. СК 04 Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем у галузі історії та археології представників різних наукових напрямів і шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки. СК 05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти. СК 08 Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.
Зміст дисципліни	Предмет і завдання теорії та методології історії, сутність і принципи побудови теорії історії, соціальні функції історії, історичний процес і його динаміка, історичні сили, історичний час та простір, історична необхідність і детермінізм в історії, процес пізнання та проблеми істини в історії, теоретико-методологічні основи історичного пізнання, основні поняття та категорії методології, питання об'єктивності в історичному пізнанні, історична правда та історична оцінка, рівні, принципи і методи історичного дослідження, методологічні інновації в сучасній історичній науці й сучасні підходи наукової методології історичних досліджень.
Методи навчання	Словесні, наочні методи; дедуктивний, індуктивний, аналітичний методи, порівняння, узагальнення, конкретизація; пояснювально-ілюстративний метод, демонстрація, метод проблемного викладу матеріалу (дискусійна панель тощо).
Інформаційне забезпечення	Рекомендована література Основна: 1. Бондаренко Г. В. Теорія та методологія історії. Програма й тестові завдання, основи курсу, словник понять і категорій : навч. посіб. Луцьк : Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 196 с. 2. Гончаревський В. Цивілізаційний підхід до історії : сучасний український досвід (1991–2009). Київ : Лотос, 2011. 220 с. 3. Желіба О. В. Теорія і методика навчання історії. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 305 с. 4. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів : Львів. держ. ун-т ім. Івана Франка, 1999. 228 с. 5. Калакура Я. Методологія історіографічного дослідження: наук.-метод. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 319 с. 6. Кузьмін О. С. Історичний процес: теорія та методологія дослідження. Житомир : М. Косенко, 2003. 176 с. 7. Лях С. Р. Методологія історії: класика і практика: навч. посіб. Запорозжя : ВДЛ «Гельветика», 2021. 130 с. 8. Тельвак В. Історіософія та методологія історії: конспект лекцій. Дрогобич, 1999. 106 с. 9. Черномаз Б. Методологія історії XX ст.: посіб. для студ. вищ. навч. закл. Умань, 2011. 112 с. 10. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ : Критика, 2007. 375 с. Допоміжна: 1. Бычко И., Бычко А., Бысторицкий И. Методологический анализ историко-философского знания. Киев, 2004. 190 с. 2. Дойчик М. В. Філософія історії : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2010. 192 с. 3. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика. Дослідження з теорії знання про минуле / [пер. В. Склокін]. Київ : Ніка-Центр, 2012. 264 с. 4. Козелек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії / [пер. з нім.]. Київ : Дух

і літера, 2006. 436 с.

5. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають / [пер. з англ., наук. ред. С. Шліпченко]. Київ : Ніка-Центр, 2004. 184 с.

6. Космина В. Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу : монографія. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2011. 310 с.

7. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / [Ю. Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко та ін.; за заг. ред. Ю. Шаповала]. Київ : ІПЕНД, 2013. 600 с.

8. Майбутнє минулого : нові підходи до української історії / [ред. С. Плохій]. Кембридж, Массачусетс : Вид-во Гарвардського ун-ту, 2016. 506 с.

9. Мельник Л. Г. Предмет і методологія історичної науки. Київ : Вищ. шк., 1997. 135 с.

10. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу / [Райнхарт Козеллек]. Київ : Дух і Літера, 2005. 375 с.

11. Національна та історична пам'ять : словник ключових термінів / [кер. авт. кол. А. М. Киридон]. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2013. 436 с.

12. Нові перспективи історіописання / [за ред. П. Берка; пер. з англ.]. Київ : Ніка – Центр, 2004. 392 с.

13. Павленко Ю.В. История мировой цивилизации. Киев : Феникс, 2004. 760 с.

14. Руденко С. В. Сучасні методологічні концепції дослідження історії української філософії : монографія. Київ : Видавн.-поліграф. центр «Київський університет», 2012. 279 с.

15. Тельвак В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття). Монографія. Нью-Йорк – Дрогобич, 2002. 236 с.

16. Теорія смислу в гуманітарних дослідженнях та інтенціональні моделі в точних науках : Проект «Наукова книга» / [за ред. акад. НАН України М. В. Поповича]. Київ : Наук. думка. 2012. 256 с.

17. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію: Таємниці історичної нарації. Київ : Вид-во «К.І.С.», 2012. 400 с.

18. Уведення в науково-педагогічну діяльність: навч. посіб. / [В. В. Іваненко, Г. Г. Кривчик, І. С. Накашидзе]. Дніпро : ЛІРА, 2018. 120 с.

19. Удод О., Юрій М. Методологія історії і гуманітаризація знання // URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/95233/02-Udod.pdf?sequence=1>

20. Цивілізаційні моделі сучасності і їх історичні корні / [Ю. Н. Пахомов, С. Б. Крымский, Ю. В. Павленко и др.]. Киев : Наук. думка, 2002. 632 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського // URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

2. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>

3. Сайт Інституту історії України НАН України. URL: <http://history.org.ua/uk>

4. Сайт Інституту археології НАН України // URL: <https://iananu.org.ua/pro-institut>

5. Сайт Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України // URL: <https://tsdavo.gov.ua>

6. Сайт Центрального державного архіву громадських об'єднань України // URL: <https://tsdahou.archives.gov.ua>

7. Сайт Центрального державного історичного архіву України. м. Київ. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua>

8. Сайт Центрального державного історичного архіву України. м. Львів // URL: <https://tsdial.archives.gov.ua>

9. Сайт Державного архіву Хмельницької області // URL: <https://dahmo.gov.ua>

10. Інформаційні бюлетені «Академічна доброчесність Infobulletin» від проекту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ) // URL: <http://surl.li/eqhgb>

Обсяг дисципліни (години) та види занять

Лекційні заняття (30 год.), семінарські заняття (18 год.), самостійна робота (87 год.)

Система оцінювання

Увесь навчальний курс оцінюється в 100 балів. В поточне оцінювання включаються: семінарські заняття – 20 балів, модульна контрольна робота

результатів навчання	– 30 балів, самостійна робота – 5 балів, індивідуальні навчально-дослідні завдання – 5 балів та екзамен – 40 балів.					
Критерії оцінювання знань, умінь, навичок студентів на навчальних заняттях	Поточний і модульний контроль (100 балів)				Екзамен	Сума
	Навчальний (змістовий) модуль 1 і 2 (100 балів)					
	Поточний контроль	МКР	Самостійна робота	Індивідуально-дослідні завдання		
	20 балів	30	5 балів	5 балів	40	100
	<p>Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12 бальною системою відповідно до критеріїв, визначених «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12.</p> <p><i>1 бал:</i> Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих фактів без зв'язку між ними; відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.</p> <p><i>2 бали:</i> Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спроби розповісти суть заданого матеріалу, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.</p> <p><i>3 бали:</i> Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості узагальнення. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.</p> <p><i>4 бали:</i> Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний певною мірою відтворити його; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.</p> <p><i>5 балів:</i> Здобувач вищої освіти знає половину навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацювати частину навчального матеріалу; робить прості узагальнення але окремі висновки не логічні, не послідовні. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.</p> <p><i>6 балів:</i> Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання, користуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.</p> <p><i>7 балів:</i> Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок; вміє самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовує термінологію; здатен скласти таблиці, схеми. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p> <p><i>8 балів:</i> Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він достатньо вільно застосовує вивчений матеріал; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p> <p><i>9 балів:</i> Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, вміє</p>					

	<p>аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p> <p><i>10 балів:</i> Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні явища, процеси. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p> <p><i>11 балів:</i> Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний самостійно вивчити матеріал; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p> <p><i>12 балів:</i> Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p>
Поточний контроль	Усне опитування, письмовий контроль, виконання самостійної роботи, індивідуальних наукових завдань, модульна контрольна робота.
Підсумковий контроль	Екзамен
Локація	Згідно з розкладом (URL: https://kpnu.edu.ua/rozklad-zaniat/)